

Kaupunginhallitus
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Tämä on Helsingin kaupungin
vammaisneuvoston hyväksymän
asiakirjan sähköinen versio.

Diaarinumero: HEL 2024-005349

Asia: Helsingin vammaisneuvoston lausunto uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisesta

Ehdotetussa vammaispalvelulain soveltamisalan tarkennuksessa tarkoitettujen vammaispalveluja järjestettäisiin vain tilanteessa, jolloin ensisijaisesti sovellettavassa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät olisi vammaisen henkilön välttämättömän avun ja tuen tarpeeseen nähden riittäviä ja sopivia.

Vammaispalvelulain toteuttamisvaiheessa tulee erityistä huomiota kiinnittää palvelutarpeen arviointiprosessiin: miten vastataan yksilöllisen tuen tarpeeseen, arvioidaan palveluja henkilön tarpeesta lähtien ja palvelusuunnitelma tehdään itsemääräämisoikeutta kunnioittaen ja yhdenvertaisuutta tukien. Vammaisen henkilön tulee olla mukana aidosti osallisena palveluprosessissa ja häntä on tuettava kehitysvaiheen, iän ja tarpeen mukaan.

Viimekädessä palveluntarpeen arvioinnin tekijälle jää kuitenkin suuri päätösvalta siitä, tarvitseeko vammaisen henkilö vammaispalvelulain mukaisia palveluja. Lain tulkinnan jäädessä hyvinvointialueiden yksittäisille virkailijoille, kasvaa erilaisten ratkaisujen mahdollisuus. Palvelua tarvitsevat henkilöt joutuvat siten eriarvoiseen asemaan. Tätä on hyvinvointialueita rakennettaessa nimenomaan yritetty välttää.

Hyvinvointialueille tulee esityksen myötä taloudellisia kannustimia siirtää vammaisia ihmisiä paljon vahvemmin maksullisiin (esim. asuminen) sosiaalihuoltolain perusteella saataviin palveluihin perustellen niiden olevan sopivia ja riittäviä. Esitystä tulee tarkentaa niin, ettei ensisijaisilla palveluilla korvata selkeästi vammaispalvelulain piiriin kuuluvia palveluja säästösyistä tai silloin, kun palveluja ei ole järjestetty riittävästi. Vaikka yksilöpäätökseen voi hakea muutosta, ei monilla, esimerkiksi kehitysvammaisilla ihmisillä ole käytännössä tähän mahdollisuutta.

Lisäys perittävien maksujen perimättä jättämisestä tai maksujen alentamisesta on hyödyllinen. Säädöksen tulee olla tosiasiallisesti velvoittava ja säädöksestä tiedottamisen on oltava velvoittavaa.

Vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain perimättä jättämistä ja alentamista koskevia kriteerejä otettaisiin huomioon nykyistä laajemmin, tarkoittaisi yleislain soveltaminen sitä tosiasiaa, että osa vammaisuuden kriteerit täyttävistä henkilöistä joutuisi maksamaan saamistaan palveluista. Ikääntyvien, usein vähävaraisten henkilöiden palveluntarpeista tehtäisiin muita väestöryhmiä tarkempi arviointi. Heihin sovellettaisiin herkemmin ensisijaisen lain usein maksullisia palveluja. Sosiaali- ja terveystalouden maksuihin on tulossa

hyvinvointialueilla korotuksia, mikä entisestään vaikeuttaisi vammaisten asemaa. Satojatuhansia sote-maksuja päätyy ulosottoon vuosittain.

Ensisijaisen lainsäädännön perusteella myönnettävät maksulliset palvelut ovat niukempia kuin vammaispalvelulain maksuttomat palvelut. Tosiasiassa vammaiset henkilöt tulisivat näin jaetuiksi kahteen kastiin. Tämä on YK:n vammaisyleissopimuksen vastaista.

Lain soveltajalla olisi aina mahdollista tehdä uuden palvelutarpeen arvioinnin kautta päätös vammaisen henkilön siirtämisestä vammaispalvelulain piiristä yleislain piiriin. Tämä olisi varmasti houkuttelevaa silloin, kun hyvinvointialueiden rahat eivät riittäisi kaikkien subjektiivisten vammaispalvelujen ylläpitämisen.

Vaikka vammaispalvelun piirissä olevan henkilön palvelutarpeen muutoksia arvioitaessa olisi otettava huomioon hallintolain (434/2003) 6 §:n mukainen luottamuksensuoja, ei se estäisi vammaisen henkilön siirtämistä yleislain piiriin. Tämä toisi suurta turvattomuuden tunnetta ja epävarmuutta vammaispalveluista riippuvaisen vammaisen henkilön elämään.

Näyttääkin siltä, että vammaispalvelujen käyttäjät voivat joutua eriarvoiseen asemaan riippuen hyvinvointialueen resursseista ja tulkinnoista. Helsingin vammaisneuvosto korostaa, että lain viimeistelyvaiheessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että vammaispalvelujen piiriin kuuluville henkilöille turvataan vammaispalvelulain mukaiset palvelut eikä niitä sidota hyvinvointialueen talousarvion riittävyteen.

Helsingin vammaisneuvosto

Sirpa Puhakka
puheenjohtaja

Sari Sepponen
varapuheenjohtaja